

IVÁNFÍ EDE

(1821-1900.)

A magyar mítoszok legendás Aranykertje ringatta bölcsőjét. Csallóköz szülte Ivánfi Ede. Somorján, Pozsony megyében látta meg a napvilágot 1821. április 21-én. A Csallóköznek egyik főhelye Somorja, régi népi nyelven Város-Samargya, földrajzilag fontos átkelőhely, összekötőpontja a Nagy- és kis Csallóköznek, az Ezer Sziget országának. A «sziget» itten nem csupán elszigetelődő hagyományörzést jelent, de egyúttal a vizek árjából való kiemelődést, vigyázó őrhelyet. Itt, a Vízközben voltak utolsó őrhely gyűri a népvándorlási kor magyarokon avarjainak s még a nép ma is szívesen regél az avar elődökről.

Történeti hagyományokkal terhes itt a levegő s a történeti hagyomány összevegyül a mítosszal. A monda, a magyar «saga», úgy tudja, hogy ez a fejedelmi Dunának aranszemcséket sodró árjaitól körülövényezett és a középkorban dús gyümölcsösökkel kevélykedő kertszigetség hajdanában Tündér Ilona Aranykertje volt s az Arany kertben szülő szőlő, mosolygó alma és csengő barack kínálgatta magát a jó embereknek. A későbbi történeti monda arról is tud, hogy a Szent király gyakran járt erre és még Vajk herceg korában maga építette a vajkai templomot. Ősi egyházashely volt Ivánfi szülőhelye Samarja is és nevében hordja templomcímét: Sancta Maria, Boldogasszony, a magyarok Nagyasszonya.

Ilyen táji és vallási hagyományok szentelte környezetben cserepedett fel a köpcös, kistermetű, mongolosszemű és arcú, elmélyedésre hajlamos, magát avarutódnak valló Jancsik Béla, akinek gyermekkori benyomásai rajzoltak fel, amikor később legelső történeti dolgozataiban különös szeretettel foglalkozott az avar településsel.

Ivánfi nevével kapcsolatosan két érdekes mozzanat merül fel. Az első az, hogy buzgó, lelkes hazafiségében eredeti koraközépkori magyar nevét tautologikusan Ivánfira «magyarította» később. Jancsik betűről betűre ugyanennyit jelent, mert Jan, Ján a. m. János, Iván, a «esik» pedig Gombocz Z. szerint fiúnévképző. A másik figyelemreméltó mozzanat keresztnévvel van. Szerzetesi névül a Hitvalló Eduárd nevet vette fel. Nomen est omen, tartotta a jó latinista Ivánfi s a Hitvalló név életprogrammá teljesedett benne. De gyermekkori nevét sem felejtette el. Az öregkor szeret ráhajolni a gyermekségre, visszaálmódni az édenkertet. Ivánfit hajlott férfikorában, ifjúi nevét felidézve Berti bácsinak becézték bizalmas körben.

Térjünk vissza Ivánfi ifjúi éveire. A szülőföld, a honi talaj bizonyos mértékben elhatározzák az emberjellemet. De sokkal inkább és döntőleg a családi légkör, főleg az édesanyai nevelés. Ivánfi korán elvesztette apját. Így nevelkedése döntő éve mindenestül az édesanyai óvó szemek előtt peregetek le. Úgyszólván minden szellemi örökét és gyarapodását édesanyja céltudatos irányításának köszönhetette. A határozott jellemű özvegy édesanya egyetlen magasztos életcélja ez volt: a legnagyobb áldozatok árán is minél erősebb szellemi vértezettél ellátni Béla fiát s

azután, ha megszólalt az ifjú lelkében az isteni elhivatás szózata, bekoronázni minden hívő édesanya legszebb vágyát: hogy fiát az Úr katonájává nevelhesse. A hívő magyar anyát, aki papfiat tudott adni Istennek, valami jogos és égi büszkeség tölti el, és a többi anya megkülönböztetett tisztelettel tekint reá.

Ezzel a magas célkitűzéssel járatta Bélát édesanyja a pozsonyi gimnáziumba. Pozsony! Az árut és ellenséget gályákon befelé hömpölyögtető ős Duna partjai felett szirthomlokron trónoló kevély várhelyére nézeget mindenkor a Dunák és Vágok és Sárvizek lakója. Pozsony! Sűrű templomtornyaidnak misztikus keresztalakú árnyán, a koronázó dóm sejtelmes szent homályán, ünnepélyesen zsongó harangszavadon kereste hivatása felébredését a komolyarcú, csillogószemű, lázas szorgalommal tanuló, imádságosajkú kisdíák. És Te Pozsony, szívébe vésted: Isten!

Pozsony! Királyok, országgyűlések, Karok és Rendek, diéták, kardos jurátusok városa. A mi diákunk kipirult arccal, dobogó szívvel leste a nemzeti reformnagyk minden léptét, ami az országgyűlés terme küszöbén, vagy a pozsonyi híres ligetben dobbant, amidőn egy kivételes kor lángeszű országépítői a Széchenyi új Magyarországot rajzolgattak ki. Ebben a forróan, türelmetlenül haladni, emelkedni akaró légkörben diákunk szíve egy újabb stigmát kapott. Az Isten neve mellé odaéget ödött: a Hazáé.

Aki Pozsonyban, a könyvek, a nemzetpolitika s a templomok városában nevelődik, és fogékony lelke van, abból előbb-utóbb író, pap, nemzetét szolgáló prófétalélek válik. A mi Ede diákunk ilyenné vált. Isten hívó szavát követte és édesanyja legfőbb vágyát koronázta be, önként akkor, amikor 16 éves korában, az 1837. évben a kegyestanítórend privilegyei noviciátusába felvétette magát.

Ebben a korszakban a kegyesrend életnyilvánulásai főként a Felföldre estek, még a XVIII. század hagyományaként, amikor a török hódoltság miatt a magyar élet nagyrészt a megcsonkított ország felső karélyára szorítkozott.

Privilege, a Felföld csendes mezővároskája, az a tájék, hol a XVII. és XVIII. századi piarista hitvallók, hitterjesztők és népnevelők hősi elszántságú alapozó munkájukat végezték, volt a tanúja Ivánfi két próbaévének. A csendes magányban fejledezett paptanári talentoma, itt vértette fel magát arra a félszázados működésre, melyet a magyar tudomány, oltár és tanszék ernyedetlen apostolaként fel fogadott.

A felkészülés további hat esztendeje is a felföldi piarista műveltségi gócpontokon folyt: Sátoraljaújhelyen gyakorló oktatónevelő, Vácott, Nyitrán és Pozsony-szentgyörgyön bölcsélettanuló volt, illetve teológuskodott.

Két évvel a szabadságharc előtt, 1846. nyarán lett Ivánfi Edéből beesküdt szerzetes és áldozópap. Ugyanezen év őszén a Nagy-Alföld metropolisának, Debrecennek piarista gimnáziumi katedráján látjuk rendes tanárként Ivánfit. A Szentanna-utcai földszintes, szerény ájtatos-oskola a katolicizmus mécsesét táplálgatta a hit olajával a kálvinista cívisek városában. Debrecenben már kirajzolódik előttünk a fiatal szerzetestanár szakiránya.

Ebben az időben a piaristáknál az oktatónevelő és általában a tudósképzés bevált módszere túlnyomóan az önképzés volt, oly módon, hogy a jelölt néhány évig főiskola jellegű saját intézetekben, tapasztalt mesterektől megkapta az elindítást és a módszertani kiképzést. Az elmélyített önképzés munkája a gyakorlati oktatói évekre esett és bizony az egész emberéletre kiterjedő szakadatlan ismeretgyűjtést, búvárlást jelentette. Ivánfi Ede, mint a többi piarista nevelőoktató, hajlamainak megfelelően szabadon választhatta meg szakmairányát. Latin-történelem-földrajz

voltak kedves szaktárgyai, természetesen ezek mellett a mindig gyakorolt hittudomány. A latin szinte a második országnyelv volt még ekkor, és Edénk jártas volt benne kora ifjúságától, hisz a hittudományi tanulmányainak s a refektórium társalgásnak latin volt a segédnyelve. Később, behatóbb történelmi bűvárlatai során főleg a magyarországi latinságba dolgozta bele magát. A már Pozsonyban megalapozott német nyelvi jártassága történelmi bűvárlatainak volt segítője. A legeslegkedveltebb szaktárgyai mégis a történelem és a vele testvér földrajz voltak. Ezekben képezte magát vasszorgalommal, a középkori szerzetes aszkézisével, csendes cellája magányában a sárgult lapok fölé hajolva minden szabad idejében. Először a hozzáférhető irodalmat tanulmányozta ernyedetlen kitartással. A visszavonuló, szemlélődő munkára a körülmények is intették.

A fiatal szerzetestanárt az 1848-iki szabadságharc eseményei egy, a kavargó forrongástól inkább félreeső, hegyi városban érték, a kicsiny, de művelt Máramaros-szigeten. Sajnos, nem bírjuk Ivánfi naplóját a szabadságharc hősi, epikus napjaiból, de könnyen elgondolhatjuk, hogy ő is, az erős történelmi és faji ösztönrel felruházott hazafi, kis híján követte azokat a piaristákat, akik tábori papokként a szabadságát fegyveresen védő néppel megosztották a háború minden önfeláldozását. De ha nem is mehetett el velük, hő imádságával kísérte a legendás honvédeket. Hallotta híret Branyiszkónak, ahol Erdősi Imre piarista páter lelkesített a győzelmes rohamra. És a hősi önvédelem elbukása után, a gyáva és vérszomjas önkényuralom éveiben Ivánfi a gyászoló magyarsággal együtt ette a bánat könnyös kenyerét.

Megértve az idők szavát, erős önképzéssel és zajtalan, de annál lélekformálóbb nevelőtanító munkával szolgálta a porbasújtottságából csakhamar felemelkedő hont.

Egy kétévtizedes időszakasz következik ezután, a férfúvá érő Ivánfi Ede igen temékeny életszaka. A nemzeties nevelőtanító és a tudományművelő munkában egyaránt jellegzetes piarista típus volt Ivánfi.

A XIX. század második felének országépítő sürgésébe, szellemi emelkedésébe kellőleg bekapcsolódott a piarista rend. A döntő évtizedekben közel negyedszáz középiskolája révén a maga sajátos stílusában és módszerével, tőle telhetőleg kivette hatórészét a nemzet lelki csinosodásából.

A negyedszáz kegyesiskola megannyi kohója volt a cselekvő katolicizmusnak a tespedés éveiben is, amidőn a jozefinizmusnak közömbösséget melengető végső kihatásai, a szabadelvűség okozta vallási lanyhaság és gyávultság behálózta, bénította még a jobb katolikusokat is. A Pius Ordo, a Kegyesrend, a nevében és lényében foglalt kegyeletességet, jámborságot, a szellemi-lelki értékek kegyeléstisztelését hirdette és valósította: rendtagjainak bátran kiálló tevékenységén és a jó katolikusoknak kinevelt tanítványai ezrein keresztül. Tanítványai nem lettek meggyőződésük elárulói és zászlóelhagyók. Számszerűleg jelentős mértékben a kegyesiskolák küldték a magyar Egyház szőlőjébe az új meg új lelkes papokat: a sok-sok lelkipásztor és szerzetestanár a kegyesiskolák jámbor-jóembert nevelő légkörében kapta elindítását a hivatás felé. Csak a szentéletű nagy Prohászka püspöknek a piarista katolicitást méltató szavaira kell gondolnunk. A kegyesrendiek voltak többek közt előfutárjai a magyar szociális érzékű és cselekvő katolicizmusnak: piarista szerzetesek voltak megalapozói és fellendítői a katolikus legényegyleteknek, a katolikus köröknek és oltáregyesületeknek. A lanyha századvégnek ezek a cselekvő piaristái méltó és következetes eszmeutódai voltak a XVII. és XVIII. századbeli, népi rétegekben lelkipásztorokodó és rekatalizáló piaristáinak!

Ez az egyik oldala annak a magyar közművelődést, erkölcsösödést előbbrevivő tevékenységnek, amit a piaristák mint papok a XIX. század első és második felében egyaránt kifejtettek. A másik oldal nemzetnevelői és a hungarológia kezdeteit jelző munkásságuk. Villantsunk rá a piarista pedagógiának ekkor is megnyilvánuló sajátos magyar zamatára, a piarista szerzőjű korszerű tankönyvekre és arra, hogy a magyarságtudomány alapelveit piarista írók is kezdték sejdíteni. Hány piarista haladt a Rómer Flórisokkal, Ipolyi Arnoldokkal egyidőben a magyar vonatkozású ókortudomány és a magyar népmegismerés csapáin! és ha dolgozataik sokszor nem is pillanthatták meg a nyomdafestéket, anyagi eszközök hiánya vagy a túlzott piarista szerénység miatt, nagyszámú hátramaradt kézírataikat meghatottan lapozzuk: mennyi rajongó, önzetlen hév a magyar közművelődés ügyéért!

Ilyen piarista típus volt Ivánfi Ede is. Ami vallásos lelkialkatát illeti, befelé élte lelkiéletét, fitogtatás nélkül. A lobogó láng a tanítványainak szilárd erkölcsiséggel való irányításában és komoly papi életében izzott fel. Mint szaktudós, a két nemzeti tárgyba, a történettudományba és a földrajzba elméletileg beledolgozván magát, először Magyarország földének szentelt rögeit barangolta be, nyári szünidei pihenőidejét áldozva fel. Majd tudástszomjazóan a magyar emlékekkel teli Szerbiától kezdve Középeurópa művelődési központjait utazta be, de nem szórakozó kíváncsi időtöltés, hanem komoly célkitűzések jegyében. Velence, München, Prága a főbb állomásai e tanulmányutainak, amikre még hajlott aggastyán korában is rászánta magát. Egy Széchenyi István szemével tanult el mindent, hogy itthon gyümölcsöztesse. A külföldi dómok láttán eszébe jutottak honi templomaink, amiket a török és más külföldi csapatok garázda dühe csak csonkjaikban hagyott meg s igyekezett legalább ezeket feljegyezni, kifelé bizonyosággal, befelé tanulsággal. A külföldi múzeumokat szorgalmasan látogatta. Az első időkben az általános régészetben és az érmészetben specializálta magát. Szép érmészeti és történetelőtti leletgyűjteményre tett szert magánszorgalomból.

Fáradtságosan megszerzett tudásának kincseit pazar kézzel szórta fogékony tanítványai elébe és a nagyközönség körében tartott vonzó előadásaival. De még pazarabbul forgatta a tollat: korának egyik legtermékenyebb piarista szakírója volt. Több mint húsz folyóiratban, köztük a legelőkelőbb szaklapokban (Századok, Győri Történeti és Régészeti Füzetek, Archeológiai Értesítő, stb.), jelentek meg történeti és közművelődési tárgyú cikkei és értekezései. Két önállóan megjelent történeti műve a magyar birodalom címereiről s színeiről, egyetemi, illetve akadémiai díjat nyert.

A paptanári kötelességeket, sőt időközben az 1872/73. iskolai évben a sátoraljaújhelyi gimnázium vezetését is, lélekkel ellátni és emellett ilyen termékeny irodalmi tevékenységet folytatni: erre csak az képes, aki hivatása aszkétájának érzi magát. Mint a jó vadász mindenfelé cserkel, Ivánfi mindenütt vizsga szemmel régiségeket és emlékeket kutatott fel, de azután mindjárt megőrzésükre és elhelyezésükre gondolt, közízlésnevelő céllal. Erősen lelkesített-izgatott helyi múzeumok létrehívására. Nem törődött a kicsinylő, megnemértő közönnyel. Már Veszprémben 1871-ben és Sátoraljaújhelyen 1874-ben majd 1882-ben Magyaróvárott, szózatéi intézett az értelmiséghez múzeum alapítása ügyében. Magyaróvárott buzgólkodást visszhangra talált s a jóváhagyott alapszabályokkal 1885-ben meg is kezdte működését a Mosonmegyei Történelmi és Régészeti Egylet, melynek szellemi atyja Ivánfi Ede volt, mégis megelégedett az alelnöki állással s az ásatási munkákban való részvételével, főként Mosonmegye monográfiájának megírásával járult hozzá) a magyar történeti tudat élesztéséhez. Már 1877-ben, amikor Magyaróvárra került

felvillant előtte a nagy cél: a megye részrajzának elkészítése. A vármegyei közvélemény Ivánfitól várta e nagy munkát, mely érett férfikorának két évtizedébe került.

Aki csak futólag áttekinti a millenniumi év táján kiadásra került megyemonografiák nyomdai műgonddal kiállított vaskos köteteit, hamar rájön arra, hogy ez a munka egyetlen ember vállaira nehezedve, mit jelent. Különösen, ha megtoldva oklevélfüggelékkel vagy legalább regestákkal, amint ezt Ivánfi kitervelte «*Mosonvármegye múltja és jelene*» című háromkötetes, hét kiló súlyú kéz-?iratában.

Erről az elszánt, hangyaszorgalmú munkájáról ezt írja a magyaróvári házfőnök: «Húsz éven át gyűjtötte Ivánfi az adatokat. Beutazta a vármegye minden zugát, átkutatta a vármegyei és községi levéltárakat, felhalmozta a statisztikának összes értékesíthető adatait, kiböngészett tömérdek illusztrációt – és a három vaskos kötetre tervezett mű így nemcsak készen várja a nyomdafestéket, de kiállotta már az illetékes kritikát is.»

Pillantsunk bele élete főművének munkamódszerébe és próbáljuk ellesni írói műhelytitkait. A gondos kiállítás, a sűrű hivatkozások, a mellékelt apró cédulák sokat elárulnak a szerző akribiájáról. Néma divatos pozitivista irányzatnak hódolt, de lelkiismeretes igazságszeretetére hallgatva jegyzett fel sok-sok aprólékos adatot, mert nem lehet tudni, nincs-e döntő, vagy hézagpótló jelentősége a kis mozaiknak. Van egy-két olyan történetírói szempontja, mellyel fölébe emelkedik a többi, gyakran csak krónikás és a magasabb, szellemtörténeti szintézis iránt színvak monografusoknak.

Manap a településföldrajznak magától értetődő követelménye, hogy a dülőnevek, a felszíni, domborzati elnevezések perdöntően szólnak bele a nemzeti, faji elsőbbség megállapításába. Ivánfi megsejtette ezt, és még az eltűnt telephelyeket is összeírta és ezzel hangsúlyozta a fajmagyar tájalakítás elsőbbségét, fölényét egy oly vármegyében, mint Mosonmegye, ahol vegyesfaji szimbiózis alakult ki.

Mostoha sorsa volt akkoriban az egyháztörténetnek, a vallási néprajzról nem is szólván. Kitétte magát az ultramontán jelzőnek az, aki tudományos műben egyházi dolgokat tárgyalt. Ivánfi érezve azt, hogy a közműveltségnek, a haladásnak a vallási élmény elsőrangú tényezője, szerető gonddal jegyzett fel minden hozzáférhető vallástörténeti mozzanatot és a protestánsokét is ugyanoly részrehajlatlanul. A templomcímeknek vallási-nemzeti jelentőségét megérezte, az egyházkormányzati adatokat sem hanyagolta el és rámutatott az egyházi építkezések stílus- és művelődéstörténeti szerepére.

Emésztő munkája közepette Ivánfi Ede az 1890-91-iki tanévvel befejezte 47 évig tartó tanári működését. A hetvenéves aggastyán a közel félszázados erőfeszítésben kimerült. Nyugalmát Magyaróvárott, a magyar Rubiconnak, a Lajta-Sárvíz folyócskának partjain kezdte élvezni. Azon a tájon, mely oly hasonló arculatú és sorsú a nem messze fekvő szülőföldéhez. Mosonmegye tája második hazája lett s annál erősebben hozzánőtt, mert a kutatásai során röggönkint megismert honi tájékhöz a vérségínél is gyökeresebb kapcsolatok, a szellem kapcsolatai fűzték hozzá.

A nyugalom csak névleges volt, írásztalától most sem tudott megválni.

Lássuk a tipegőléptű jóságos aggnak napirendjét. Reggel bemutatott szentáldozata és ájtatosságai után megöntözte, megsimogatta tekintetével kedves virágait az ifjúság kertésze. Kalazanci Szent József buzgó szőlőmunkása itt sem tagadta meg vérbeli nevelő voltát. Aztán a szellemi munka oltárán, írásztalánál hozzá-

látott a már befejezett, de kiadást el nem ért monográfiája lapozgatásának. Szívéhez-nőtt szellemi gyermekének érezte e művet, becézgette, simítgatta, csinosítgatta az annyiszor elolvasott, erőteljes kézírású lapokat. Egyszer csak elködlő tekintettel leejtette tollát s nehezet sóhajtott:

– Nem kellünk nekik! Hát hiába fáradtam, görnyedeztem?

Majd fájdalmas, lemondó mosollyal legyintett. A beidegzett szellemi munka fegyelmetségével ezután rakosgatni, újrarendezni kezdte, tudós játékszerként, apránként összehordott érmészeti és leletgyűjteményét. Olvasgatta szaklapjait. És csak két-három órai komoly foglalatzkodás és zsolttározás után élvezett egy-egy órai üdítő sétát a takaros városkában, az akkor még integer Mosonvármegye székhelyén.

A járda gömbölyűre koptatott macskafejes kövein óvatos, megfontolt léptekkel kopog palcájára támaszkodva. Régi-régi ösmerősöknek bókol oda: rámosolyognak a sárgafalú barokk házak. Szeme a múltak ködébe réved, tolla életre keltette a régi köveket és emberárnyakat. Az íves kapualjak ösnyugalommal nehezkednek a kétoldalt strázsáló kerékvetők kőkapuira. Zördül a remekbekovácsolt kopogtató, csikorogva tárulnak a kapuszárnyak s a dübörgő kapualjból délcegen hajtát elő egy libériás fogat. . . Tovább halad a jó öreg, végigmegegy a városkát szigetekre tagoló, kanyaros Lajta hídjain, köszönti a hajdani várnak, most «ó-akadémiának» évszázados kötömbjeit. Végül elérkezik a főhercegi liget lombornyói alá, megcsodálja újból a liget roppant magasba terpedő, támasztópilléres ös nyárfáit s a szálas, komorzöld fenyves ünnepi csendjében templomi áhítatot érez, lelke imádságosan a magasba röppen: in excelsis!

A magány után embertestvéreit kívánja látni. Délutánonkint, a tollat, könyvet otthon letéve, be-betér az ismerősök, jóbarátok táblabíróstíliú otthonaiba, szíves arcok fogadják Berti bácsit, aki oly kedves humorral, vonzóan tud csevegni külföldi bolyongásairól, vagy a városka színes jövőjéről. . .

Az 1899. év végén ágynak dőlt. Életerejje fellobogott még. Élénken eltársalgott látogatóival, sőt a holtig okulni akaró még vakációi útiterveket is szőtt. Pedig már életnapjai meg voltak számlálva s az égi út várt rá. De érezvén elcsigázott erejének rohamos csökkenését, belső megadással készült a lelkes utazó az utolsó nagy útra. A végső útravalónak, a haldoklók szentségeinek példás áhítatú vétele után visszaszállt nemes lelke Teremtőjéhez, Magyaróvárott, 1900. évi január 28-án, korának 79-ik, szerzetesi életének 63-ik évében. Megfáradt porhüvelyé ott szendereg a fel-támadásig a kegyesrendiek sírboltjában. A rendezett, virágos, lombos sírkertben, éppen a közepén, végigcsobognak a Lajta egyik ágának siető habjai. A sorsfolyó hálát mormol a közelben szendergőnek, aki hú regőse volt.

Ivánfi Ede nem érthette meg műve kiadását. Ezzel sok-sok magyar küzdőnek sorsában osztozik. életműve torzóban maradt a kiteljesedés, a végső diadal előtt. Tört remények: magyar sors I

A vármegye tett ugyan kísérleteket, az ezeréves nemzeti fennállás emlékére, 1896-ra szerette volna legalább megkezdeni a mű kiadását. Két jeles történész, Békefi Rémi dr. és Majláth Béla elismerő szavakkal ajánlották a kiadást. Mégsem lett belőle semmi. A vármegye csak 20-30 előfizetőt talált, de pénzt nem.

Mik lehettek a sikertelenség, vagy tán az elgáncsoltatás okai? Ivánfi a kéziratában többször tesz panaszos célzásokat az elébe vetett akadályokra és elzárkózásokra. Rossz nyelvek azt suttozták, hogy Ivánfinak egy vetélytársa, tudós fiai, tékenységből gáncsolta volna el a kiadást. De ez tán csak mendemonda. . . Talán a túlméretezett, három kötetre osztott terjedelem kiadásának magas költségei

repertóriumszerű előadásmódját nem tartották eléggé vonzó olvasmánynak a nagyközönség számára? De hiszen az akkoriban megjelent monográfiák többé-kevébbé

riasztották vissza a megyét? Avagy tán Ivánfinak kissé száraz, krónikás sorrendű, repertóriumszerű előadásmódját nem tartották eléggé vonzó olvasmánynak a nagyközönség számára? De hiszen az akkoriban megjelent monográfiák többé-kevébbé hasonszörűek voltak és még nem érvényesült az a később diadalmaskodott elv, hogy a tudományos könyvek stílusának nem szükségszerű velejáróik a csín nélküli mondathalmazok és a tudós unalom.

Akárhogy is áll a dolog, Ivánfi Ede maradandó értékűt alkotott; zajtalan, szívós közérdekű munkássága, szép, jézusi és magyar életműve sokáig melegítő, útmutató fáklyaként fog lobogni a magyar és piarista égbolton!